

שיעורי הלכה ישראל

בעושה"ת

דיני ממזנות המצויים

שיעור ו' | הלכות תשלום מקח

דיני מקח ומלאכה ששינו ממה שהוסכם

מה הדין:

הקונה רכב (Car) – ונתברר שהוא עם קלקולים קטנים, כגון חתכים (Cuts) בכיסאות וכדומה?? בעל מלאכה ששינה מהתוכנית המקורית (Original Plan) ?? המקבל משלוח (Delivery) מאת המכולת (Grocery) – ונמצאו בין הדברים פירות וירקות כולם רקובים (פארפויילט) מה הדין עם כל המשלוח ?? המזמין תפילין לבר מצוה של בנו, ולא הגיעו עד כמה שבועות אחרי יום הכר מצוה?? כל אלה ואף יותר מכן בשיעור דלהלן

הלכה בשורשה

שאלה למעשה א': בעה"ב הטוען שהבית או הרכב (Car) שקנה מהמוכר – נתברר שהיה לפני הקניין עם מקצת חלונות שבורים, דלתות מקולקלות, או שאר קלקולים קטנים, ומלכתחילה לא היה הרכב במצב שלם – ורוצה לבטל המקח בשביל כך:

תשובה להלכה:

- הרי המקח קיים, אבל אינו משלם דמי כל המקח – אלא מנכה מדמיו כפי העניין (שו"ע סי' רל"ב ס"ה).
- והטעם שאין המקח מתבטל – כי עדיין עליו שם בית או שם רכב, ואין זה נחשב כחסרון חשוב במקח גדול כזה (שם סמ"ע ס"ק י"ד, ועיין פרישה סוס"ק ה').
- אולם אע"פ שעדיין שם מקח [בית או רכב] עליו, יכול הלוקח לתבוע ניכוי דמי המקח (Discount), או שהמוכר יתקן הקלקולים.
- וכל זה הוא רק כשהסכימו עליהם בני המדינה שדברים כאלה נחשבים למום וקלקול, ושאלו לוותר עליהם (שו"ע סי' רל"ב ס"ו בשם הרמב"ם).

שאלה למעשה ב': מכולת (Grocery) שנמצאו פירות או ירקות רקובים (פארפויילט) בתוך המשלוח (Delivery):

תשובה להלכה:

אין בידי בעה"ב לבטל המקח (Order), אלא ישלם על הכל – בניכוי (אראפרעכענען) דמי הדברים המקולקלים.

שאלה למעשה ג': בעה"ב הטוען שהקבלן (Contractor) לא קיים חלק כמו הסכם המקח, כי סיכם עמו שיעשה פארטש (Porch) גדול לבית, וכפי מצב של הבניין כעת אי אפשר להוסיף הפארטש – כי יצטרך לסתור חלק מן הבניין, ורוצה משום כך לבטל כל המקח, והקבלן טוען – שכחתי, או שהיה יקר מדי או שאר טענות כאלו:

- המוכר לחברו כל דבר שהוא, ונמצא במקח מום – הרי זה מקח טעות, ובידי הלוקח להחזירו אפילו כמה שנים אחרי המקח (שו"ע רל"ב ס"ג).
- אין בכלל מום המבטל את המקח אלא מום גדול וחשוב – להוציא מום קטן, מום עובר, או מום שאינו בגוף המקח אלא מסביבו, ובידו לסלקנו משם (שם ס"ה).
- כל שהסכימו האנשים באותו מקום שהוא מום – הרי זה מום לבטל בו את המקח, וכל שהסכימו שאין זה מום – אין מבטלים בו את המקח, אבל כשהתנה בפירוש – הכל כמה שהתנה, אבל הנושא ונותן סתם בלי לפרש – על מנהג המקום הוא סומך (שם ס"ו).
- רשאים בעלי אומנות וסוחרים להנהיג מנהגים כרצונם, ובלבד שיהיה הכל לתועלת העניין – אבל לא מנהגים שונים שנהגו בהם אנשים בזמן שאין זה אלא מנהג רע (תוס' ב"ב ב, ד"ה בגויל).

שו"ת בהלכה למעשה

מקח עם מום קטן שעדיין שם המקח עליו (Minor-Defect)

הלכה: מקח גדול כקניית רכב (Car), בית, עסק (Business) וכדומה, שנתגלה בו מום שנחשב למום קטן לעומת ערך המקח כולו – המקח קיים, וינכה לו מן הדמים.

לא ללמוד בשעת התפילה וקריאת התורה

תשובה להלכה:

- ◆ הכל כפי העניין: אם רוב בני אדם אינם מקפידים כ"כ - אין בידי בעה"ב לבטל המקח בשביל פרט אחד כזה שלא מילא הקבלן - והקבלן צריך להשלים הפארטש על חשבוננו, או לנכות חלק מהדמים כפי שווי הדירה בלי הפארטש (ריש סי' רי"ד, קצוה"ח סי' רמ"א סוסק"ד).
- ◆ כל זה "דוקא כשלא התנה כן בתנאי גמור" דהיינו לתלות כל המקח בפרט זה של בניית הפארטש, דאם התנה, יש בידי הלוקח לבטל כל המקח רק בשביל בניית הפארטש.

מלאכה שלא נעשתה כמדובר

הלכה: בעל מלאכה כגון סופר תפילין וס"ת, בעל קייטרינג (Catering), פלאממער (Plumber) וכדומה, ששינו ממה שנקבעו בפרטי המלאכה, או שהשתמשו בחומרים (Materials) אחרים, או בחומרים זולים יותר או יקרים יותר ממה שדיברו - בעה"ב פטור מלשלם אלא אם כן משתמש במלאכה כפי שהיא.

שאלה למעשה ד': בעה"ב שהזמין בעל מלאכה לעשות לו מדריגות (Steps) לבית או גדר (Fence) לחצר, וטוען בפניו - דיברנו שתעשה מסעמענט (Cement), ולמה עשית מעץ או ממתכת (Metal) - והבעל מלאכה טוען שזה טוב גם ככה או שהיה יקר מדי וכדומה:

- ◆ אין על בעה"ב לשלם לבעל מלאכה כלום - עד שיחזור ויעשה המלאכה כמסוכם מראש (סי' רל"ב ס"ד, וסי' ש"ו ס"ג ש"ך סק"ה).
- ◆ אבל אם בדיעבד משתמש הבעה"ב עם המלאכה כפי שהיא - הרי זה משלם על העבודה על אף שאינו מרוצה ממנה, אולם ינכה לו מן הדמים כפי שווי המלאכה באופן הזה (שו"ע שם).

שאלה למעשה ה': באופן הפוך - בעה"ב שהזמין בעל מלאכה כגון צבעי (Painter), וטוען שהצבעי עשה המלאכה באיכות גבוהה (High-Quality) או בחומרים (Materials) יקרים יותר מהמסוכם - כגון ע"י צבע (Paint) יקר, או שהוסיף מדעתו כל מיני עיצובים וקישוטים יפים (Designs), והבעה"ב אינו רוצה לשלם אלא כפי איכות נמוכה וחומרים זולים:

תשובה להלכה:

- ◆ בכל אופן שבעה"ב גילה דעתו שהוא שבע רצון מההשבחה, כגון שהוסיף על המלאכה ע"י אותו צבע (Paint) וחומרים יקרים, או שהוא עצמו קנה והזמין עוד דברים ברמה (Level) הזאת - הרי שגילה דעתו בזה שמרוצה מההשבחה, וישלם עליה כפי שוויה כעת (סי' קנ"ח ס"ו, וסו"ס שע"ה).
- ◆ אך אם מוכרח הוא להוסיף על המלאכה, כגון להשלים צביעת חדרי הבית באותו אופן משובח - רק כדי שיהיה מתאים לחלק הראשון שכבר נעשה, וכדרך העולם - הרי זה משלם שליש פחות משווי ההשבחה (סימן שמ"א ס"א).
- ◆ אולם אם טוען שמעולם אינו נוהג לפזר כ"כ דמים על צביעת

הבית ושאר דברים כאלו - אינו משלם אלא מה שהוסכם ביניהם (ב"ח סימן שצ"א ד"ה ואכלה, יש"ש סי' ט"ו).

לנכות מהתשלום עקב איחור בהגעת הסחורה

הלכה: הזמין כלי בית, מכשירי חשמל (Appliances), רהיטים (Furniture) וכדומה, והסחורה הגיעה באיחור ניכר - תלוי אם מנהג המקום להפחית מחמת זה מסך התשלום.

שאלה למעשה ו': בעה"ב הטוען שהסחורה שהזמין הגיעה באיחור רב, ועל המוכר לקבל על זה קנס (Penalty) שינוכה (Discount) מתשלום המקח:

תשובה להלכה:

- ◆ הרי שכל שכך הוא המנהג בין הסוחרים היהודים של אותו מקום - יש בידו לנכות מתשלום המקח כפי הנהוג (סי' רל"א סכ"ח).
- ◆ אבל אם הרבה בני אדם עושים כך, אך אין זה מנהג סוחרים - הרי זה מנהג רע, ואין בידו לנכות (ב"ב ב. תוס' ד"ה בגויל זה וכו').
- ◆ וכן אם כך הוא רק מצד החוק של השלטון (Government) אך אינו נהוג בין סוחרים יהודים - אין בידו לנכות, כי אין זה על דינא דמלכותא.
- ◆ ובכל אופן "שסיכמו בפירוש" שהמאחר לקיים התחייבותו ייקנס בסך מסוים - הרי זה כשאר הפרטים של גוף המקח, ודבריהם קיימים [ובלבד שאין בו משום איסור ריבית, ועפ"י הוראת מו"ץ].

תפילין שהגיעו אחרי בר מצוה של בנו

שאלה למעשה ז': המזמין תפילין לבר מצוה של בנו, ולא הגיעו עד כמה שבועות אחרי יום הבר מצוה - ובעה"ב רוצה לנכות לו מחמת זה מן התשלום:

תשובה להלכה:

- ◆ חייב לשלם לסופר או לסוחר דמי התפילין במלואן, כי זמן ההשתמשות שהחסיר מחמת האיחור אינו אלא גרמא.
- ◆ אבל אם לא היה לסופר או לסוחר אונס אמיתי - חייב לפייסו מדין שמים (מנחת פיתים שפ"ח).
- ◆ אם בינתיים קנה בעה"ב תפילין אחרים - אינו מחויב לשלם כלום על התפילין הראשונים שהזמין, ויבטל ההזמנה (רעק"א של"ג סעיף ה').

שאלה למעשה ח': הזמין בגדים מיוחדים לבני ביתו עבור חתונת בנו - והגיעו רק אחרי החתונה, וכן גרוסערי שהזמין מוצרים (Products) כשר לפסח עבור מכירות לחג הפסח - ולא הגיעו אלא אחרי פסח, או סמוך מאד לחג - ואינו רוצה לשלם למוכר או למפיץ (Distributor):

תשובה להלכה:

- ◆ אינו צריך לקבל הסחורה באיחור זה, ופטור מלשלם עליה.
- ◆ אבל אם מחזיק הסחורה לזמן אחר, כגון לפסח הבא וכדומה - הרי זה משלם מלוא המחיר (רעק"א של"ג ס"ה).
- ◆ אולם באופן הנ"ל - אפשר לנכות לו דמי שכירות של מקום אחסון (Storage) אם צריך לכך.

לזכות שמעון בן דינה חנה בת רחל, לזש"ק

הורמה תרומה נכבדה ע"י הר"ר שמעון בן גיטל בריינא להצלחה בכל

הורמה תרומה נכבדה לע"נ ר' מרדכי ב"ר נפתלי ז"ל ע"י החפץ בעילום שמו

להצלחת חיים צבי בן חנה ליציאה ממיצר